ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

БОЙКО Ілля Володимирович - Науково-дослідний інститут публічного права, м. Київ, Україна

Orcid: https://orcid.org/0009-0009-4082-1923

УДК 351.77:614

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2024.3.68

У статті розглянуто особливості формування та реалізації сучасної державної політики у сфері охорони здоров'я в умовах сучасних суспільних викликів, у тому числі з урахуванням воєнних дій в Україні. Проаналізовано міжгалузевий підхід, що поєднує координацію органів державної влади, місцевого самоврядування, соціальних секторів і міжнародних організацій для забезпечення комплексного реагування на потреби різних соціальних груп. Досліджено значення профілактичних заходів, програм формування здорового способу життя, моніторингу епідеміологічної ситуації та залучення громадян до відповідальної поведінки щодо власного здоров'я.

Підкреслено, що збереження та зміцнення здоров'я населення є пріоритетом державної політики, що потребує впровадження комплексних політичних, адміністративних, правових, організаційних та економічних механізмів. Право на здоров'я розглядається як багатовимірний інститут, реалізація якого залежить не лише від медичних чи соціальних чинників, а й від дотримання інших фундаментальних прав людини. Держава має створювати умови для доступу громадян до якісної, своєчасної та адекватної медичної допомоги. Ефективність адміністративно-правової охорони здоров'я забезпечується діяльністю уповноважених органів, спрямованою на попередження порушень і захист законних інтересів у цій сфері. Наголошено, що державна політика у сфері охорони здоров'я має відповідати національним і міжнародним стандартам, гармонізуватися з європейськими нормами, базуватися на стратегічному плануванні, багатоканальному фінансуванні, підтримці наукових досліджень і підвищенні якості медичних кадрів. Це дозволяє підвищити ефективність системи охорони здоров'я та забезпечити надійний захист прав кожного громадянина. Зроблено висновки щодо важливості балансу між науково обґрунтованою політикою та впливом різних соціальних груп, а також необхідності врахування політичного контексту для ефективної реалізації державних ініціатив.

Ключові слова: державна політика, охорона здоров'я, адміністративно-правове регулювання, система охорони здоров'я, права громадян

Постановка проблеми

Державна політика є результатом координації зусиль органів різних рівнів влади, місцевого самоврядування, представників соціальних секторів і міжнародних організацій. Такий міжгалузевий підхід дозволяє забезпечити комплексне реагування на актуальні суспільні виклики та враховує особливості окремих соціальних груп. Головним завданням державної політики є не лише організація лікування хвороб, а й упровадження ефективних профілактичних заходів, що досягається шляхом впровадження програм, спрямованих на формування здорового способу життя, постійного моніторингу епідеміологічної ситуації та заохочення громадян до відпові-

дальної поведінки щодо власного здоров'я. Баланс між створенням політики, що базується на ретельному аналізі та дослідженні оптимальних рішень, і політикою, яка формується під впливом різних механізмів контролю, впливу чи влади з боку окремих груп, визначає реальні кроки у сфері охорони здоров'я.

На нашу думку, актуальність даного дослідження полягає у необхідності глибокого розуміння дослідниками та фахівцями сфери охорони здоров'я політичного контексту проблем і запропонованих рішень, адже технічна обґрунтованість самих пропозицій не гарантує їхнього успішного впровадження — важливо враховувати особливості політичного процесу, в рамках якого ці ініціативи реалізуються, щоб підвищити ймовірність їх реалізації. Ми переконані, що можливостей для впровадження новацій у політиці чимало, але реальні шанси для змін виникають неочікувано, і лише готовність оперативно реагувати на них дає змогу досягти суттєвих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання державної політики у сфері охорони здоров'я знаходяться у центрі наукових досліджень провідних українських вчених, зокрема Бережна Ю., Васюк Н., Чеховська І., Криничко Ф., Замчий С., Дідик Н., Кучеров С., Радиш Я., Бишенко Г., Граціотова Г.О., Ясіновська М., Князевича В., Радиша, Я., Гладун, З та інших.

Метою статті є комплексний аналіз державної політики у сфері охорони здоров'я як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу

Якість життя населення завжди була центральною цінністю для людства, що знаходить відображення у ключових міжнародних документах, таких як Загальна декларація прав людини (1948) та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966). У цих документах проголошується обов'язок держав забезпечувати умови для гідного життя кожної людини, зокрема, стаття 25 Загальної декларації прав людини визначає право кожної особи на рівень життя, достатній для збереження здоров'я та добробуту — включаючи харчування, житло, медичну допомогу та соціальні послуги [1]. Протягом історії людство постійно шукало шляхи поліпшення якості життя: від використання лікарських рослин у давнину до відкриття пеніциліну й застосування вакцин, завдяки яким вдалося запобігти багатьом серйозним хворобам. Сьогодні здорове та повноцінне життя залишається найважливішою цінністю для кожної людини, водночас для ефективного забезпечення здоров'я суспільства важливо розуміти основи поведінки, пов'язаної зі здоров'ям, адже саме ці знання створюють оптимальні умови для формування сучасних стратегій у сфері громадського здоров'я.

Держава забезпечує створення умов для ефективного та доступного медичного обслуговування всіх громадян, спрямовуючи державне фінансування на підтримку соціально-економічних, медико-санітарних і профілактичних програм. У багатьох країнах світу триває активний пошук найбільш ефективних моделей організації систем охорони здоров'я, які б відповідали сучасним вимогам, з урахуванням політичних, соціально-економічних, культурних та інших особливостей конкретного суспільства. Зазвичай, майже всі держави кожні десять років певною мірою переглядають і модернізують власні моделі організації сфери охорони здоров'я, адаптуючи їх до нових викликів та умов розвитку. Сучасна практика реалізації державної політики свідчить, що трансформація системи охорони здоров'я в Україні наразі є одним із ключових напрямів реформування та віднесена до пріоритетних державних реформ.

Серед основних моделей регуляторної політики у сфері охорони здоров'я виокремлюють технократичну, професійну саморегулювальну, ринкову та демократичну, які суттєво відрізняються за своїми принципами та ціннісними орієнтирами.

Технократична модель ґрунтується на безпосередньому державному втручанні, яке забезпечує ефективне управління

системою охорони здоров'я та мінімізує вплив зміни політичних стратегій. У межах професійної саморегулювальної моделі визначальну роль відіграють лікарі: вони приймають ключові рішення щодо використання ресурсів і контролюють якість медичних послуг, а управління здійснюється самою професійною спільнотою. Ринкова модель базується на регулюванні через механізми конкуренції та дії ринкових законів попиту і пропозиції, при цьому визнаються певні обмеження задля захисту інтересів суспільства. Демократична модель передбачає широку участь громадян у прийнятті рішень та формуванні політики у сфері охорони здоров'я, а також особисту відповідальність кожного члена суспільства за її результати [2].

Теорія розвитку людини Амартьї Сена підкреслює зв'язок між життям людини та діями держави. У ньому стверджується, що розвиток людини базується не лише на економічному зростанні, але й на соціальних та політичних аспектах, таких як громадянська інклюзія та рівність. Сен відходить від традиційного акценту на виключно економічних показниках, підкреслюючи значущість соціальних і політичних чинників, таких як рівність, громадянська участь і можливість впливати на суспільні процеси. У центрі його концепції знаходиться поняття можливостей (capabilities), яке означає не просто наявність ресурсів, а свободу людей обирати життєві шляхи й реалізовувати власний потенціал [3]. У своїх дослідженнях Bernard A. зазначає, що в науках державного управління та публічного адміністрування термін «державна управлінська політика» або просто «державна політика» (англ. public policy) зазвичай використовується для позначення загальної мети структур державного управління, а також найефективніших або пріоритетних способів її досягнення у взаємозв'язку та процесуальній єдності мети й засобів.

Базова категорія «управлінська політика» (англ. policy) може мати принаймні два самостійних значення: по-перше, вона може стосуватися правил і процедур, тобто регламентувати, як саме слід діяти (цей підхід отримав назву адміністративної політики); по-друге, політика визначає, що саме необхідно здійснювати, тобто змістовні програми діяльності. Таким чином, державна політика охоплює як процедурний, так і змістовий аспекти управлінської діяльності [4]. В. Купрій акцентує увагу на тому, що неоднозначність інтерпретації терміна «політика» в українській мові обумовлюється складнощами перекладу, оскільки це поняття охоплює кілька різних значень, притаманних іноземним мовам. Зокрема, в англомовному науковому обігу виділяють щонайменше три окремі категорії: по-перше, «politics» означає політичну діяльність, що включає взаємодію соціальних груп і індивідів у процесі боротьби за владу та досягнення компромісів, по-друге, «polity» стосується політичного устрою, інститутів, норм та регуляторних процедур, по-третє, «policy» репрезентує конкретний курс дій або програму, прийняту владними структурами з метою реалізації певних завдань чи суспільно значущих цілей. Такий поділ підкреслює багатогранність поняття «політика» та необхідність чіткого розмежування його змістових аспектів у наукових дослідженнях [5].

В. Дженкінс розглядає державну політику як сукупність взаємопов'язаних рішень, які приймаються суб'єктом або групою суб'єктів політики для визначення цілей і засобів їх досягнення у певній ситуації, при цьому ці рішення повинні відповідати межам їх повноважень [6]. Мангер М у своїй книзі «Наука про те, як «пробиратися крізь хаотичний світ», цитує Чарльза Е. Ліндблома, який у своїй книзі «Процес розробки політики» стверджує, що державна політика має три основні виміри: політичний, соціальний та економічний. Він обговорює, як ці виміри взаємодіють і як їх можна застосовувати при формулюванні безпечної державної політики зі значними короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими перевагами [7]. Джеффрі Роуз, підкреслюючи, що більшість проблем зі здоров'ям можна попередити або відстрочити їхню появу, поставив питання, чи справді можливо змінити хід розвитку складних суспільств шляхом впливу на ключові фактори, що лежать в основі

цих проблем. Він акцентував увагу на потенціалі профілактики, проте сутність його питання полягала у визначенні способів трансформації наукових знань у дієву державну політику, здатну суттєво покращити здоров'я населення. Сучасний прогрес у сфері медичних наук і системи охорони здоров'я створює ґрунтовну базу для впровадження інноваційних політик. Знання щодо популяційних детермінант основних проблем зі здоров'ям вказують на необхідність розробки політики з урахуванням соціальних та екологічних чинників. Поряд із цим, перелік профілактичних і оздоровчих заходів, ефективність яких підтверджена дослідженнями, постійно розширюється [8].

Згідно з науковими підходами Ортеги та інших дослідників, державна політика в галузі охорони здоров'я розглядається як прояв політичного плюралізму, що передбачає активну участь як суспільства, так і державних структур у формуванні стратегій для подолання існуючих недоліків і забезпечення соціального розвитку, здоров'я та добробуту громадян. Така політика спрямована на розширення інституційного представництва різних груп, що сприяє більш демократичному та ефективному управлінню системою охорони здоров'я. Проте дослідження вказують на певні обмеження, зокрема недостатній рівень бюджетного фінансування, що ускладнює досягнення поставлених цілей та повною мірою не гарантує реалізації потенціалу політики у сфері охорони здоров'я [9].

М. Білинська пропонує комплексне визначення державного управління у сфері охорони здоров'я як системи загальнодержавних рішень та зобов'язань, спрямованих на збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я, а також соціального добробуту населення, що розглядається як ключовий елемент національного багатства. Це управління здійснюється шляхом реалізації сукупності політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, культурних, наукових і медичних заходів, основною метою яких є збереження генофонду української нації, її гуманітарного потенціалу, а також врахування потреб нинішніх і майбутніх поколінь в інтересах як окремої особи, так і суспільства в цілому [10].

Державне управління у сфері охорони здоров'я відзначається низкою специфічних рис. Відповідно до чинного законодавства України, охорона здоров'я визнається одним із пріоритетних напрямів державної політики. Держава не лише визначає основні засади цієї політики, а й забезпечує її практичну реалізацію. Законодавча база у сфері охорони здоров'я ґрунтується на положеннях Конституції України. Зокрема, статус України як соціальної держави визначає орієнтацію державної політики на створення умов для забезпечення гідного рівня життя громадян. Відповідно до статті 49 Конституції України, держава зобов'язана гарантувати право громадян на охорону здоров'я, що закріплюється також у державних програмах соціального розвитку [11].

Відповідно до положень Конституції України, держава бере на себе зобов'язання забезпечити кожному громадянину доступ до реалізації його прав у сфері охорони здоров'я. Для досягнення цієї мети впроваджується цілий ряд важливих заходів: формується широка мережа закладів охорони здоров'я, організовуються та проводяться державні й громадські програми із захисту та зміцнення здоров'я населення, а також гарантується надання мінімального обсягу медико-санітарної допомоги, визначеного урядом. Крім того, передбачається здійснення надійного державного контролю та можливість громадського нагляду у цій сфері, створення системи збору, обробки й аналізу ключової соціальної, екологічної та медичної статистичної інформації. Окрему увагу приділено встановленню відповідальності за порушення прав і законних інтересів громадян у галузі охорони здоров'я, що є гарантією захисту конституційних прав людини.

За переконанням В. Ковригіна, правове забезпечення охорони здоров'я передбачає не лише формальну наявність такого права, а й реальну можливість кожної особи активно впливати на підтримку власного здоров'я. Це, зокрема, полягає

у самостійному здійсненні комплексу дій, що включають проходження регулярних профілактичних оглядів, вакцинацію, дотримання здорового способу життя та інших заходів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я. Водночас громадянин має право вимагати від інших зацікавлених суб'єктів, зокрема закладів охорони здоров'я, неухильного дотримання визначених обов'язків, що охоплює отримання якісної медичної допомоги, можливість брати участь у громадських експертизах у сфері охорони здоров'я та звертатися за підтримкою до професійних медичних організацій, окрім цього, особа наділена правом звертатися до держави з вимогою забезпечення своїх законних інтересів, що може включати отримання відшкодування матеріальної або моральної шкоди, оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів управління або медичних закладів через адміністративні чи судові механізми. Таким чином, реалізація права на охорону здоров'я полягає не стільки у прямому гарантуванні ідеального стану здоров'я, скільки у створенні на державному та суспільному рівні сприятливих умов і ефективних інструментів для його збереження, захисту та відновлення, що забезпечує комплексний підхід до забезпечення цього фундаментального права людини [12].

У розділі III, статтях 12–15 Основ законодавства України про охорону здоров'я визначаються головні засади формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, зокрема, наголошується, що ця політика спрямована на підвищення рівня здоров'я населення, покращення якості життя та збереження генофонду українського народу. Для досягнення цих цілей держава впроваджує комплекс державних і галузевих заходів. У статті 12 підкреслюється, що охорона здоров'я є одним із пріоритетів державної діяльності, а держава не лише формує, а й забезпечує реалізацію відповідної політики, водночас зазначено, що фінансування державної політики у сфері охорони здоров'я здійснюється за рахунок бюджетних асигнувань у розмірі, який відповідає науково обґрунтованим потребам, але не може бути меншим за десять відсотків національного доходу [13].

На думку О. В. Клименко, попри значну кількість законів і підзаконних нормативних актів у сфері охорони здоров'я, чинне законодавство України залишається недостатнім для ефективного вирішення сучасних завдань галузі. Нормативно-правові акти часто є розрізненими, а окремі сфери медичної діяльності взагалі не врегульовані на законодавчому рівні. У зв'язку з цим, ключовою умовою підвищення ефективності правотворчої діяльності та усунення прогалин у законодавстві має стати глибокий аналіз і обробка чинних нормативно-правових актів, тобто їх комплексна систематизація. Такий підхід дозволить здійснити ревізію чинної правової системи, забезпечити зручність у реалізації прав, полегшити орієнтацію в законодавстві та оперативно знаходити й коректно тлумачити відповідні норми [14].

На основі аналізу сучасних наукових джерел можна стверджувати, що державна політика України у сфері охорони здоров'я представляє собою комплексну систему національних рішень і зобов'язань, спрямованих на забезпечення та поліпшення фізичного і психічного стану населення, яке визнається стратегічним ресурсом країни. Ця політика охоплює широкий спектр взаємопов'язаних заходів у політичній, правовій, економічній, соціальній, культурній, науковій та медичній площинах. Комплексний підхід передбачає не лише медичні та профілактичні заходи, а й акцент на гуманітарних аспектах — збереженні генофонду, інтелектуального потенціалу нації та відповідальності перед нинішніми й майбутніми поколіннями. Ключовим принципом є досягнення балансу між інтересами особистості та суспільства, що підкреслює гуманістичну орієнтацію державної політики у сфері громадського здоров'я.

Організовані заходи держави, спрямовані на захист громадян від загроз, що стосуються здоров'я населення, базуються на певній єдності суспільних цінностей, переконань і моделей поведінки у сфері здоров'я. Законодавство, яке регламен-

тує державне втручання в галузі охорони здоров'я, формується з урахуванням переважаючих у суспільстві переконань і норм поведінки щодо здоров'я, оскільки саме вони забезпечують легітимність і дієвість відповідних правових механізмів. Таким чином, ефективність правового регулювання у сфері охорони здоров'я значною мірою залежить від гармонійного поєднання державних інтересів із суспільними очікуваннями та культурними цінностями більшості населення.

Державна політика у сфері охорони здоров'я фінансується за рахунок бюджетних асигнувань, розмір яких визначається відповідними законами України. Формування основ цієї політики здійснюється Верховною Радою України шляхом закріплення на конституційному та законодавчому рівні основних принципів, цілей, завдань, напрямів, пріоритетів, а також затвердження нормативів та обсягів бюджетного фінансування. Окрім цього, законодавчо визначаються механізми кредитно-фінансової, податкової, митної та іншої регуляції, а також затверджується перелік комплексних і цільових загальнодержавних програм у сфері охорони здоров'я. Для аналізу й визначення стратегії реформування системи охорони здоров'я необхідно впроваджувати дієві механізми державного управління, адаптуючи їх до конкретних суспільних викликів і ресурсних можливостей, особливо в умовах обмежених фінансових ресурсів [15].

У сучасній науковій та професійній спільноті поняття охорони здоров'я загалом розглядається як суспільне благо, що має принципове значення для всієї спільноти. Такий підхід полягає у визнанні необхідності надання медичної допомоги та забезпечення доступу до необхідних медичних втручань кожній людині, що розглядається не лише як індивідуальна цінність, а й як вагомий внесок у добробут суспільства в цілому. У більшості європейських країн це стало основою формування загального консенсусу щодо важливості дотримання принципів солідарності та забезпечення рівного доступу населення до ресурсів системи охорони здоров'я.

На думку А. Семенової, охорона здоров'я — це діяльність державних органів, місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я, медичних і фармацевтичних працівників та громадян, спрямована на проведення комплексу політичних, правових, соціально-економічних, організаційних, наукових, культурних, медичних і профілактичних заходів для збереження та зміцнення здоров'я населення. Охорона здоров'я є спільним обов'язком держави та суспільства, а всі організації, посадові особи та громадяни повинні забезпечувати її пріоритетність, не завдавати шкоди здоров'ю, надавати допомогу хворим і сприяти діяльності відповідних органів. Об'єктом охорони є здоров'я, а засоби — система різних заходів і програм, спрямованих на захист, розвиток і забезпечення доступного медичного обслуговування, гігієнічної культури та санітарно-епідемічного благополуччя [16].

Аналізуючи правове регулювання у межах загально-правової доктрини, варто зазначити, що, згідно з численними науковими дослідженнями, О. Зайчук та Н. Оніщенко дійшли висновку про існування майже одностайного трактування цього поняття в юридичній літературі. Вони визначають правове регулювання як сукупність різноманітних форм і засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, що здійснюється в інтересах усього суспільства, окремих колективів або особистості. Основною метою такого впливу є підпорядкування дій окремих суб'єктів встановленому в суспільстві правопорядку [17].

Р. Майданик слушно зауважує, що правове регулювання у сфері охорони здоров'я має інтегрований характер, оскільки охоплює як публічно-правові, так і приватно-правові відносини. Така комплексність визначає можливість застосування до цієї сфери норм кількох основних галузей права, зокрема цивільного, адміністративного, фінансового, кримінального та процесуального, які разом забезпечують всебічне регулювання правових відносин у галузі охорони здоров'я [18]. За спостереженням З. С. Гладун, саме норми адміністративно-

го права відіграють ключову роль у регулюванні правових відносин у сфері охорони здоров'я населення, випереджаючи інші правові інструменти у цій галузі. Саме адміністративно-правовий механізм визначається як фундаментальний для формування та ефективної імплементації державної політики у сфері охорони здоров'я [19].

Ми переконані, що одним із найважливіших елементів адміністративно-правового регулювання у сфері охорони здоров'я є не лише розробка нових, а й постійне вдосконалення чинних нормативно-правових актів. З огляду на стрімкі й об'єктивні зміни в суспільстві, органи державної влади повинні оперативно реагувати на ці виклики, забезпечуючи впорядкування та оновлення законодавчої бази й підзаконних нормативних документів, які регламентують відносини в галузі охорони здоров'я, що у свою чергу сприяє підвищенню ефективності державної політики й адаптації системи охорони здоров'я до сучасних потреб суспільства.

О.М. Правоторова визначає адміністративно-правову охорону здоров'я як одну з ключових сфер суспільного життя, яка виходить за межі суто державного впливу й відображає глибокі, об'єктивні суспільні відносини. Вона наголошує, що ця охорона реалізується через систему адміністративно-правових норм, але не обмежується лише формальними рамками, встановленими державою. Адміністративно-правова охорона здоров'я спрямована на захист найважливіших суспільних цінностей, які можуть не завжди бути прямо закріплені в чинному законодавстві, але залишаються актуальними для суспільства. Формування та застосування адміністративно-правових норм у цій сфері здійснюється не тільки державою, хоча саме вона відіграє основну роль у їх встановленні та реалізації [20].

Об'єктом адміністративно-правової охорони здоров'я є громадське здоров'я, яке має виключно соціальну цінність, не набуває економічного змісту і не може бути предметом економічного обігу. Управлінська діяльність суб'єктів у сфері охорони здоров'я спрямована саме на захист і підтримку цього блага. З огляду на це, громадське здоров'я підлягає особливій охороні з боку органів державного управління, які реалізують різноманітні заходи — від санітарно-профілактичної роботи і наукових досліджень захворювань до здійснення дезінфекційних заходів — з метою збереження і покращення стану здоров'я населення [21].

На початку 2023 року відбулося засідання Колегії Міністерства охорони здоров'я України, де розглядалася Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року, розроблена відповідно до Указу Президента № 369/2021. Основна мета Стратегії — забезпечення справедливого доступу до якісних медичних послуг, розвиток стійкої системи охорони здоров'я та залучення суспільства до управління. Серед ключових принципів — орієнтація на пацієнта, ефективність, доступність, універсальне охоплення, розвиток медичних кадрів, співпраця держави і суспільства, впровадження інновацій та інформаційних технологій, в свою чергу пріоритетними напрямами визначено: врядування, універсальний доступ до послуг, громадське здоров'я, реагування на надзвичайні ситуації, залучення громад та розвиток кадрового потенціалу [22].

Проте варто враховувати, що ефективність державної політики у сфері охорони здоров'я значною мірою залежить від раціонального та поетапного розподілу ресурсів, з особливим акцентом на підтримку найуразливіших регіонів і соціальних груп. Найкращі результати для населення зазвичай досягаються завдяки розвитку первинної медико-санітарної допомоги і впровадженню профілактичних програм. Водночас для підтримки й подальшого зміцнення досягнутого прогресу необхідне стабільне фінансування галузі, засноване на податкових надходженнях, пов'язаних з охороною здоров'я. Ми переконані, що охорона здоров'я, закріплена на конституційному рівні, покладає на державу обов'язок поетапно гарантувати захист і підтримку передусім для найуразливіших та соціально незахищених верств населення. Інтеграція міжнародних, універсальних і регіональних стандартів у національне законодавство свідчить про визнання принципової

важливості забезпечення рівного та всеохопного доступу до медичних послуг для всіх громадян, водночас, особливості функціонування системи охорони здоров'я залишаються серйозним викликом для соціальної політики та політики розвитку, що суттєво ускладнює створення й ефективне впровадження державних механізмів, здатних повною мірою гарантувати реалізацію цього права на практиці.

Таким чином держава повинна реалізовувати політику, що передбачає всебічний аналіз актуальних проблем розвитку суспільства, ідентифікацію їх причин, труднощів та суперечностей, а також пошук ефективних шляхів розв'язання. Однією з найважливіших проблем для будь-якої країни є стан здоров'я населення, що набуває особливої ваги в умовах воєнних дій, які тривають в Україні і значно ускладнюють функціонування системи охорони здоров'я. Воєнні дії призводять до погіршення фізичного й психічного здоров'я громадян, зростання захворюваності, а також створює додаткові перепони для доступу до медичних послуг, за таких обставин вирішення проблем охорони здоров'я потребує перегляду основних принципів суспільного розвитку як простору для життя і самореалізації особистості, а також вдосконалення системи міжособистісної взаємодії для забезпечення безпечного, гармонійного і стійкого існування громадян та нації загалом.

Висновки

Узагальнюючи, можна стверджувати, що збереження та зміцнення здоров'я населення є центральним пріоритетом державної політики у сфері охорони здоров'я, що потребує впровадження комплексних політичних, адміністративних, правових, організаційних та економічних механізмів регулювання. Право на здоров'я виступає багатовимірним правовим інститутом, реалізація якого залежить не лише від медичних чи соціальних чинників, а й від забезпечення інших фундаментальних прав людини. Держава зобов'язана створювати умови для доступу громадян до якісної, своєчасної та адекватної медичної допомоги. Ефективність адміністративно-правової охорони здоров'я визначається діяльністю уповноважених органів, спрямованою на попередження порушень та захист законних інтересів у цій сфері. В сучасних умовах державна політика у сфері охорони здоров'я повинна базуватися на відповідності національним і міжнародним стандартам, гармонізації з європейськими нормами, розвитку стратегічного планування, багатоканального фінансування, підтримці наукових досліджень і підвищенні якості підготовки медичних кадрів. Саме це забезпечить підвищення ефективності системи охорони здоров'я та захист прав кожного громадянина. Отже, державна політика у сфері охорони здоров'я як об'єкт адміністративно-правового регулювання передбачає створення ефективних механізмів державного впливу, які відповідають як національним, так і міжнародним стандартам. Вона включає гармонізацію національного законодавства з європейськими нормами, розвиток стратегічного планування, запровадження багатоканального фінансування системи охорони здоров'я, підтримку наукових досліджень і підвищення якості підготовки медичних кадрів.

Література

1. Загальна декларація прав людини. ООН, 10 грудня 1948 року. URL: https://www.un.org/uk/about-us/universal-declaration-of-human-rights.

2. Замчий С. Інституційні засади формування та реалізації державної політики розвитку системи охорони здоров'я в умовах європейської інтеграції. *Державне будівництво*. 2023. № 1(33). URL: https://periodicals.karazin.ua/db/article/download/22964/21007.

3. Sen, A. Poverty and Famines: An Essay on Entitlement and Deprivation. Oxford: Oxford University Press, 1981. DOI: https://doi.org/10.1093/019828-4632.001.0001

4. Bernard A. Public policy. The Canadian Encyclopedia / Historica Foundation of Canada. 2011. URL: http://www.thecanadianencyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=A1ARTA0006550.

5. Волинець С. Щодо визначення поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства». *Аспекти*

публічного правління. 2018. Том 6 № 6-7. С. 54-63. DOI: 10.15421/151839

6. Говлет М. Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики. Львів: Кальварія, 2004. 264 с.

7. Munger, M. The Science of 'Muddling Through' Revisited. Public Administration Review, 2002. OCDE. Health at a Glance 2021: OECD Indicators. OECD Publishing, 2021. DOI: https://doi.org/10.1787/ae3016b9-en

8. Rose G. La estrategia de la medicina preventiva. Barcelona: Masson-Salvat, 1994.

9. Ruiz Yngol, E. G., Ruiz Puquio, B. G. Public health policies and their influence on the quality of life of the residents of a district of Lima, 2023. *e-Revista Multidisciplinaria del Saber*, vol. 2, e-RMS02122024, 2024. https://doi.org/10.61286/e-rms.v2i.108

10. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / [кол. авт. ; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. К. : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.

11. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

12. Ковригіна В. Адміністративно-правовий аспект права на охорону здоров'я. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (99). С. 123–131.

13. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII із змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/conv#Text.

14. Клименко О.В. Законодавство в сфері охорони здоров'я: перспективи розвитку. *Економіка та держава*. 2012. № 5. С. 128–130.

15. Ситенко О., Смірнова Т. Формування державної політики з охорони здоров'я в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2014. № 2 (60). С. 15-18.

16. Семенова А. В. Поняття і правова сутність категорій «здоровя» та «охорона здоровя». *Юрист України*. 2014. № 3. С. 68-73.

17. Зайчук О., Оніщенко Н. Теорія держави і права: академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/1201.htm.

18. Майданик Р. Законодавство України у сфері охорони здоров'я: система і систематизація. *Медичне право*. 2013. № 2 (12). С. 63–74.

19. Гладун З.С. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я за законодавством України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 103–111.

20. Правоторова О.М. Адміністративно-правова охорона здоров'я: теоретичні аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 3. Т. 1. С. 211–217.

21. Книш С.В. Адміністративно-правові відносини у сфері охорони здоров'я в Україні : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2019. 494 с.

22. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року (проєкт від 23 лютого 2022 року). Міністерство охорони здоров'я України. URL: https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%A1%D1%82 %D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F/UKR%20Health%20Strategy%20Feb%2024.2022.pdf.

STATE POLICY IN THE SPHERE OF HEALTH CARE AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION

The article examines the features of the formation and implementation of modern state health policy in the context of modern social challenges, including taking into account military operations in Ukraine. An interdisciplinary approach is analyzed, combining coordination of state authorities, local governments, social sectors and international organizations to ensure a comprehensive response to the needs of various social groups. The importance of preventive measures, programs for the formation of a healthy lifestyle, monitoring the epidemiological situation and involving

citizens in responsible behavior regarding their own health is studied.

It is emphasized that preserving and strengthening the health of the population is a priority of state policy, which requires the implementation of complex political, administrative, legal, organizational and economic mechanisms. The right to health is considered as a multidimensional institution, the implementation of which depends not only on medical or social factors, but also on the observance of other fundamental human rights. The state must create conditions for citizens to access high-quality, timely and adequate medical care. The effectiveness of administrative and legal health care is ensured by the activities of authorized bodies aimed at preventing violations and protecting legitimate interests in this area. It is emphasized that state health care policy must comply with national and international standards, be harmonized with European norms, be based on strategic planning, multi-channel financing, support for scientific research and improving the quality of medical personnel. This allows to increase the efficiency of the health care system and ensure reliable protection of the rights of every citizen. Conclusions are drawn on the importance of a balance between scientifically based policies and the influence of various social groups, as well as the need to take into account the political context for the effective implementation of state initiatives.

Keywords: public policy, healthcare, administrative and legal regulation, healthcare system, citizens' rights